

rius divinae auctoritatis ad remissionem peccatorum, *obses pacis aeternae, propitiatorium divinae indignationis, manus divinitatis in vitam nos eripiens e morte*. Atqui in his ipsis (serm. VII. n. 24 seqq.) collocat rationem coniunctionis hominis cum Deo Verbo. Ergo docet, in coniunctione considerata secundum haec *charismata* hominem Iesum non iam inde a suo ortu fuisse, sed in ea *paulatim* profecisse, eamque fructum esse meritum. Insuper ad profectum suum Christus indiguit sacrificio pro se ipso (cf. supra p. 185. 186), tum ut coniunctio cum Deo in ratione *cooperarii et instrumenti* completeretur, tum ut secundum sanctificationem plenius particeps fieret divinitatis. Ergo iterum merito Patres affirmant, ex doctrina Nestorii de coniunctione hominis cum Deo Verbo secundum *relationem, gratiam, dignitatem, auctoritatem, inoperationem* consequens esse et asseri ab ipso Nestorio, non iam initio hominis existentis locum habuisse unionem cum Verbo, sed paulatim virtute et meritis fuisse comparatam. Nihil tamen secus potuit Nestorius simul docere, coniunctionem secundum aliquam rationem, quam appellabat incarnationem Verbi, iam *ab ipso huius hominis conceptu* factam fuisse, atque esse eandem coniunctionem *perpetuam ac inseparabilem*, et Christum denique nunquam fuisse hominem nudum, sed semper Deum et hominem, h. e. hominem coniunctum cum Deo. « In stupore, inquit, remaneat dentium Paulus Samosatenus, qui nobis dominicam humanitatem nudam a deitate delirat, qui solam praeter divinitatem fabulatur hanc, quae semper coniuncta est atque connexa » serm. XII. n. 2.

Paucis ut totum comprehendamus, radix ac fundamentum haeresis Nestoriana est, quod statuuntur duae hypostases distinctae Deus et homo, non tamen aliter quam per ipsam propriam utriusque subsistentiam invicem separatae. Unde ex ea haeresi consequitur quidem et in ea continetur, *ratione prius* existere et subsistere *hominem* quam concipi possit coniungi cum Verbo, non tamen sequitur *tempore prius* existitisse hominem et *posteriori tempore* fuisse factam coniunctionem simpliciter, neque id Nestorius asseruit; immo primitivam coniunctionem docuit non uno alterove in loco

sed in toto suo systemate. Attamen consequens est ex ipsa fundamentali haeresi Nestorii et in ea continetur, factam fuisse progressu temporis coniunctionem secundum certum quemdam modum, quae non fuit initio, cum homo generaretur ex Virgine; hanc autem coniunctionem tempore posteriori et Patres exprobrant Nestorio et ipse Nestorius, eam ita se admittere, plus semel professus est.

CAPUT III.

DE PROPRIA RATIONE HYPOSTASEOS.

THESIS XXVI.

De notione hypostaseos et essentiae seu naturae expolienda ex veritatibus revelatis.

« Ex veritatibus quibusdam revelatis et fide cognitis atque ex historia dogmatum conficitur, philosophiam non posse sine errore sibi vindicare plenam autonomiam et independentiam a theologia in constitutenda notione hypostaseos ac personae et in determinanda eiusdem habitudine ad naturam ac substantiam, saltem si notio non sit restricta solum ad *connaturalem* modum existendi creaturarum, sed debeat esse absoluta et ita universalis, ut sub se comprehendat rationes analogas divinae ac creatae hypostaseos et naturae, atque ad creatae substantiae non solum *connaturalem* sed etiam *supernaturalem* subsistendi modum extendatur. »

1. Tum ratione tum fide revelata constat, in *Esse* infinito comprehendente plenitudinem absolutae perfectionis, qua intelligimus Deum esse *qui est* (ὅ ἐστιν), intrinsecus repugnare multiplicationem; adeoque quam necessario necessitate interna illud *Esse* existit, tam necessario est unum unitate singularitatis. Porro non lumine rationis sed ex sola divina revelatione novimus, hoc absolutum infinitum *Esse* ex ipsa sua intima propria ratione et necessitate esse idem numero *commune tribus* inter se realiter distinctis per mutuas relationes, Patri, Filio et Spiritui Sancto; atque ideo *tres relationibus distinctos* esse unum absolutum *Esse, unum Deum*. Iam vero quodvis *Esse*, quatenus est vel saltem esse potest, nomine abstracto appellatur *essentia*; et *esse* illud perfectius, quod con-

naturaliter per se est aut esse potest, oppositum imperfecto esse accidentis, quod connaturaliter solum inest alteri, appellatur *substantia*; et quatenus est principium actionis (latissime sumptae) appellatur *natura* (1). Unde hac nominum significatione supposita, Deum *Ers* infinitum tum fide tum ratione cognoscimus sensu maxime proprio esse unam absolutam *essentiam, substantiam, naturam*. Quamdiu sub hac significatione generaliori ea nomina sumuntur, nihil impediret, ut patet, quominus de essentia, substantia, natura relationum divinarum, quatenus formaliter sunt relationes invicem distinctae, sermonem haberemus, atque ita iuxta ea quae ex revelatione novimus, diceremus in Deo *unam absolutam essentiam, substantiam, naturam, et tres relativas essentias, substantias, naturas*. Verum licet sub *expressa significatione relativi* ita dici posset, et saltem nomine *substantiae relatae* saepe et rectissime a Doctoribus designari soleat divina persona; nomina tamen haec sine addito, maxime *essentia et natura*, usu ecclesiastico ex multis iam saeculis semper sumuntur sensu magis proprio pro eo, quod est in Deo unum *absolutum*; pro distinctis vero relativis nomen usurpatur *hypostasis* aut *persona*. Haec cautio necessaria imprimis est, ut nominum ac consequenter idearum confusio evitetur in veritatibus praesertim superperrationalibus quam facilis tam periculosa, et nulla praebeatur occasio vel distinguendi quod est unum et indistinctum, vel confundendi quae sunt distincta.

Neque vero talis nominum discretio solo arbitrio facta est; sed quemadmodum intellectis primum *essentiis, substantiis, naturis* creatis Deum intelligimus maxime et perfectissime *essentiam* esse, *substantiam, naturam*, ita ut creaturae in *comparatione* cum Deo solum analogice eodem nomine appellentur: secundum eandem analogiam (supposita revelatione unius Dei qui est Pater, Filius, et Spiritus Sanctus, tres distincti) intelligimus, tres distinctos et esse et recte dici tres *hypostases* vel *personas* (2). In creaturis

(1) Per se patet, in hac significatione nominum *naturae* et *substantiae* non etymologiae sed usus loquendi haberi rationem.

(2) De analogica appellatione in oppositione ad univocam intelligi

enim, ubi constituitur certus gradus ultimus entis pluralis communis quem speciem vocamus, illam ipsam communem perfectionem, quatenus communicabilis est et communis, dicimus *essentiam* vel *naturam*, distinctos autem singulos ab aliis omnibus etiam eiusdem essentiae et naturae, appellamus *hypostases* seu in natura rationali *personas*. Quare cum ex revelatione constat, Patrem, Filium, Spiritum Sanctum esse tres realiter inter se distinctos, quorum tamen non specie tantum, ut in creaturis, sed numero una est absoluta perfectio, qua sunt unus Deus; eo ipso tribus distinctis, quatenus distincti sunt ab invicem et tamen unius absolutae perfectionis, respondet notio quam habemus de persona et hypostasi, sicut absolutae perfectioni seu divinitati, quae est tribus communis, respondet notio quam habemus de essentia et natura. Ex revelatione ergo constat, in Deo tres esse hypostases seu personas unius essentiae seu naturae.

Pariter ex revelatione constat, secundam personam divinam esse vere et proprie hominem factam, adeoque suam fecisse unam, singularem, integram naturam humanam specie eandem cum natura, qua nos singuli constituimur homines. Proinde constat ex revelatione, unam hypostasin seu personam divinam, sicut est Deus necessario et ab

debet s. Augustinus, quando Trin. VII. c. 4 sqq. videtur docere, tres dici *personas* in Deo, non quod hoc nomen in plurali numero tribus distinctis proprie conveniat sicut tribus hominibus, sed ex necessitate aliquo tandem communi nomine complectendi Patrem, Filium et Spiritum Sanctum, quos tres esse inter se distinctos et unum tamen Deum ex revelatione novimus. « Ut fari aliquo modo possemus, inquit, quod effari nullo modo possumus, dictum est a nostris Graecis una essentia, tres substantiae (*μία οὐσία τρεῖς ὑποστάσεις*), a Latinis autem una essentia vel substantia, tres personae... Et dum intelligatur saltem in aenigmate quod dicitur, placuit ita dici, ut diceretur aliquid, cum quaereretur quid tria sint, quae tria esse fides vera pronuntiat, cum et Patrem non dicit esse Filium » etc. Lege ibi reliqua, et confer Petavium Trin. I. IV. c. 11. qui tamen in interpretando Augustino non satis distincti, quae Augustinus docet de modo significandi nominis *persona* ex sua forma et ut adhibetur in creatis, et quae docet de re significata per hoc nomen in divinis. De his in Tract. de Trin. th. XXIV. Vide declarationem sensus Augustini apud S. Th. I. q. 29. a. 4.

aeterno per naturam divinam, ita libera assumptione ince-
pisse in tempore esse hominem per naturam humanam, atque
ita unam esse hypostasim duplicis naturae, Iesum Christum
Deum-hominem.

Iam hisce veritatibus ex revelatione suppositis intelli-
gimus quidem secundum generalem notionem, quam habemus
de natura et hypostasi, recte dici in Deo tres hypostases ac
unam naturam, et in Christo unam hypostasim et duas natu-
ras; attamen rationalis conceptus naturae et hypostaseos ex
his ipsis veritatibus revelatis ditatus est et completus aliquot
notis, ad quas intelligendas solo lumine rationis perveniri
non potest. Ratione enim non aliter intelligimus substan-
tialem naturam singularem et integram, quam ut naturam
incommunicabilem pluribus, et ut substantiam per se ipsam
consistentem. Unde philosophis *πρωτη ουσια* seu substantia
singularis idem erat ac hypostasis per se consistens et in-
communicabilis (vid. supra Scholion p. 174. sqq.), qua in notione
manifesto substantiae integrae *singularitas* statuitur vel
ut identica vel saltem ut necessario nexa cum eiusdem sub-
stantiae *incommunicabilitate et consistentia per se ipsam*.
Hic vero conceptus ex veritatibus, quas per solam revelatio-
nem novimus, demonstratur partim inadaequatus partim fal-
sus. Si enim singularitas substantiae integrae nexa dicitur
cum *incommunicabilitate et consistentia per se ipsam* solum
relate ad substantias creatas secundum modum existendi iis
connaturalem; id verum quidem est, sed conceptus est inadae-
quatus, quia de substantiis tantum creatis non tamen de
substantia divina verum est, cum *singularitate* connecti
incommunicabilitatem; et in connaturali tantum existendi
modo integrae substantiae finitae, non tamen in quavis hy-
pothesi supernaturalis modi existendi cum *singularitate*
nectitur *consistentia per se ipsam*. Quare ut illa notio in-
adaequata hypostaseos falsa non sit, restringatur oportet ad
solas substantias finitae connaturali modo existentes. De
substantia autem divina et de supernaturali existendi mo-
do substantiae finitae ratio sibi permissa deberet fateri
ignorantiam, utrum illa, licet singularis, sit tamen com-
munis pluribus inter se distinctis, et utrum haec quamvis

integra et singularis possit existere ut natura facta pro-
pria hypostasi superiori. Ratio, inquam, sibi permissa fa-
teri deberet, ignorare se utrum cum naturae integrae singu-
laritate incommunicabilitas et consistentia per se ipsam ab-
solute et sub omni hypothesi connexa sit. Ita ratio potest
quidem ad notionem inadaequatam hypostaseos pervenire;
at si conceptus ille, ad quem solo rationis lumine perveni-
tur, proponatur ut absolutus et universalis, quo tam di-
vina hypostasis quam creatae substantiae modus existendi
sub quavis hypothesi comprehendatur, is non modo inadae-
quatus sed, ut ex dictis constat, etiam falsus est.

Paucis ut totum dicamus, ad plenorem et universalem
conceptum hypostaseos in comparatione cum natura deter-
minandum pertinet cognitio, quod natura divina licet sin-
gularis non tamen est una hypostasis, sed est natura in
tribus distinctis hypostasibus; et quod natura creata licet
integra et singularis potest tamen non esse in se hyposta-
sis, sed esse natura hypostaseos superioris. Atqui hae no-
tiones non lumine rationis sed tantum ex fide revelata ha-
beri possunt. Ergo ad plenorem et universalem conceptum
hypostaseos in comparatione cum natura determinandum
necessaria est cognitio aliqua veritatum, quae sola revela-
tione divina innotescunt. Ergo in hac hypostaseos notione
universali definienda rationi revelatio lucem praeferat ne-
cesse est, nec illa ab hac omnino independens esse potest.

Ex his consequuntur, quae subiicimus:

a) Dogma revelatum de una Dei natura in tribus hy-
postasibus, de duabus Christi naturis in una hypostasi,
non ad notiones naturae et hypostasis solo lumine ratio-
nis et ex philosophia constitutas exigendum est; sed or-
dine inverso hae notiones exigendae et expoliendae sunt ad
normam dogmatis revelati.

b) Conceptus plenior et expolitus hypostaseos in com-
paratione cum natura et *substantia prima* est partim ra-
tionalis, partim derivatur ex veritatibus supernaturalibus;
adeoque est conceptus mixtus.

c) Omnis naturae et hypostaseos definitio, ex qua con-
sequitur tot semper esse hypostases, quod sunt substantia-

les essentiae ac naturae singulares, est theologiae erronea et eo ipso etiam philosophice et simpliciter falsa.

d) Licet concedatur, nomina ipsa *essentiae* et *hypostaseos* a Doctoribus fidei, ad concisiorum et cum ideis aliunde compertis analogam explicationem veritatum revelatarum, desumpta esse ex philosophia; non tamen theologia ideas ipsas revelatas a philosophia mutuatur, nec in usu earum notionum, quas non ex necessitate sed pro rerum adiunctis ad magis accommodatam humanis mentibus explicationem ex philosophia adsciscit, principiis philosophiae sed immo principiis propriis regitur. Contra philosophia a theologia fidei tamquam norma et iudice tum *negative* regitur, ne erret, tum *positive* iuvatur ad veritatis pleniorum assecutionem: theologia utitur philosophicis, quae ex principiis propriis iudicat opportuna; philosophia (in iis, quae materialiter communia habet vel connexa cum theologia) subiicitur theologiae fidei ut normae et iudici, non utique in forma sed in materia scientiae, non in principiis cognoscendi et demonstrandi sed in veritatibus cognoscendis. « Quamvis enim naturales illae disciplinae suis propriis ratione cognitae principiis nitantur, catholici tamen earum cultores divinam revelationem velut rectricem stellam prae oculis habeant oportet, qua praevalente sibi a syrtibus et erroribus caveant, ubi in suis investigationibus et commentationibus animadvertant, posse se illis adduci, ut saepissime accidit, ad ea proferenda, quae plus minusve adversentur infallibili rerum veritati, quae a Deo revelata fuerunt » Summus Pontifex Pius IX. litt. ad Archiep. Monac. 21. Dec. 1863.

II. Patet ex dictis, errorem in declarando dogmate SS. Trinitatis et Incarnationis vitari non posse, si conceptu mere rationali et inadaequato hypostaseos praestituto, quaevis natura substantialis integra et singularis definiatur esse hypostasis per se subsistens; unde consequens foret, tot semper esse hypostases per se subsistentes, quot sunt singulares et substantiales integrae naturae.

Hinc a) communis est Patrum querela, haereses vix non omnes easque invicem oppositas tam circa mysterium SS. Trinitatis quam circa alterum Incarnationis errantes

ex uno eodemque pullulasse falso principio, quod secundum conceptum inadaequatum hypostaseos a philosophis traditum explicationem revelatae doctrinae exigere tentaverint, cum potius praecautibus Conciliis et Doctoribus catholicis conceptus ille imperfectus secundum mysterium utrumque revelatum expliendus et complendus fuisset. Legantur s. Basil. de differentia essentiae et hypostasis ep. 38. ad Gregor. Nyssen. fratrem T. III. (sub nomine Gregorii Nyss. ad Petrum fratrem inter Opp. Nysseni T. II. p. 460.); Vigilius Tapsens. cont. Eutych. l. II. n. 5; Maxentius dialog. adv. Nestor. Bibl. PP. T. 4. p. 470; Leontius de Sectis Galiland. XII. p. 627. 660; (1) Anastasius Sinaita Hodeg. c. 9; Epiphanius diacon. in Conc. VII. Act. VI; Io. Damascenus Fid. orthod. l. III. c. 3; Theodoros Abucara Opusc. II; Theorianus dialog. adv. Armen. Bibl. PP. graec. lat. Paris. 1624 T. I. p. 441. sqq. Cf. Petav. Trin. IV. c. 1. n. 4; Incarn. II. c. 3; V. c. 7.

Hinc b) sollicitum Patrum studium cernitur in controversiis cum haereticis accurate declarandi rationem propriam naturae et hypostaseos, et qui utraque differat. Vide II. cc.

Hoc autem c) ita praestant, ut semper prae oculis habeant ipsum dogma revelatum, et ad eius normam corrigant ac expoliant notionem mere rationalem et imperfectam. Anastasius Sinaita (in Hodego c. 6. ed. Gretzer p. 96.) postquam docuit, Arianos et Sabellianos et monophysitas errorem

(1) Narrat Leontius (de Sectis Act. V. l. c. p. 641.), Philoponum incidisse primum in haeresin monophysitarum eo, quod eandem statueret esse rationem naturae singularis ac hypostaseos, ac proinde tot semper esse naturas, quot hypostases; in Christo ergo sicut unam hypostasin, ita unam esse naturam. Cum vero ab ecclesiasticis Doctoribus argueretur, inde consequens quoque fore, in Deo tres esse naturas, id illum concessisse, atque ita ne a suo theoremate philosophico discederet, devenisse in haeresim tritheitarum. « Haec autem dicebat principia sumens ab Aristotelicis. Tradit enim Aristoteles, individuum et singulare esse essentias et unam communem (specificam). Sic igitur et Philoponus aiebat, esse tres singulares essentias in Trinitate et unam communem (specificam) » ὅτι εἰσι τρεῖς μερικαὶ οὐσίαι ἐν τῷ ἁγίῳ πνεύματι, καὶ ἓστι μία κοινή. Cf. supra p. 67.

num hausisse « ex Aristotele et aliis graecanicis disciplinis, ut assererent idem esse personam ac naturam », subdit p. 100. hanc cautionem. « Ergo quicumque Spiritus Sancti amatores sumus, omnia quae ad Christum pertinent dogmata, praedicemus et annuntiemus cum s. catholica Ecclesia secundum traditionem veteris et novi Testamenti; secundum Moysen, prophetas, et Evangelium interpretemur *essentiam, genus, naturam, hypostasin et personam*, ut nullus possit contradicere. » Gemina habet Theorian. l. c. Clarum est, his non ablegari nos ad Scripturam, ut illic horum conceptuum definitiones iam constructas quaeramus; sed illud unum dicitur, revelatas veritates prae oculis habendas esse, ne erremus in definienda naturae, hypostasis etc. notione, dum haec etiam ad unitatem et distinctionem in SS. Trinitate et in Christo Deo-homine declarandam extenditur.

Corollarium 1. Errarunt gravissime, qui nostra aetate ausi sunt asserere, defectui scientiae philosophicae tribuendum esse, quod Concilia et Patres V. saeculi limiorem intelligentiam de Christo Deo-homine assequi non potuerint, quam quod una sit hypostasis in duabus naturis (cf. supra p. 171.). Falsum est enim, ad praesens quod attinet, Concilia et Patres velut normam in explicatione unitatis et distinctionis, quae est in Christo, propositas habuisse notiones naturae et hypostasis, quas eius temporis philosophia suppeditabat, cum ex documentis omnibus plane manifestum sit, Pastores et Doctores Ecclesiae ex verbo revelato imprimis declarasse, unum eundemque Deum Verbum esse Deum et hominem vera divinitate et vera humanitate; ad hoc deinde dogma definitum exprimendum assumpsisse nomina unius hypostaseos et duarum naturarum ita, ut significationem ipsam, quam haec nomina apud philosophos habebant, secundum dogma revelatum expolirent et complerent.

Corollarium 2. Errarunt iidem recentiores, dum docuerunt, incrementis scientiae philosophicae effectum iam esse aut certe effici posse, ut adaequata notione personae et substantiae seu naturae ex philosophicis principiis constituta, deinceps absque dogmatis revelati dispendio et cum

eximio intelligentiae profectu Christus intelligatur non una persona « unitate numerica et reali », sed persona duplex alius Deus Verbum, alius homo Iesus, quae tamen utraque copuletur in unam personam compositam ex duabus, quae in ipsa compositione illa maneat personae distinctae et ambae in se subsistentes (cf. th. XXIV. XXV); vicissim ex eadem limiorem philosophica intelligentia *personae* consequi, ut sine revelationis dispendio sed immo cum fructu insigni intelligentiae, divina natura intelligatur non una unitate numerica et reali sed unitate tantum « formali », quae exsurgat ex « absoluta relatione trium principiorum realium », ita ut essentiae divinae identitas et paritas non tamen unitas in tribus distinctis personis admittatur. Vide de Trin. th. XVIII.

THESIS XXVII.

Propria notio hypostaseos statuitur.

« Si cum iis, quae de Deo uno et trino atque de Verbo Deo et homine ex revelatione novimus, conferamus conceptum rationalem, quem ex consideratione creaturarum de hypostasi habemus, hypostasis intelligitur esse id quod est *completum in ratione substantiae seu essentiae in se ipso*, adeoque hypostasis est *substantia singularis intelligentiae in se*, ut non sit alterius totius et perfecti in se, nec communis pluribus inter se distinctis. »

I. Nomine hypostasis intelligunt omnes id, quod est maxime in se ipso et non in altero nec alterius. Quem conceptum si secundum omnes notas distinctius consideremus, hypostasis imprimis est ens reale non rationis tantum. Ergo hypostasis vel est substantia vel accidens; haec est enim plena divisio entis realis. Omnes intelligunt, non esse accidens; huius enim est non per se esse, sed *inesse*. Ergo est *substantia*.

Substantia omnis vel est *singularis* haec una, quam dicunt merito *substantiam primam*, vel est *universalis*, quae dicitur *substantia secunda*, ut sunt genera et species (cf. supra Scholion p. 175.). Substantia universalis, quatenus universalis consideratur, non est ipsa hypostasis, sed sub

se continet hypostases; nam in concreto significata de multis praedicatur qui sunt hypostases, ut homo de Petro et Ioanne; vel significata in abstracto concipitur multis inesse aut posse inesse, ut humanitas. Est ergo hypostasis substantia non universalis sed *singularis*.

Porro substantia singularis vel est *pars* substantiae integræ sive integrans ut singula corporis membra, sive essentialis constituens ut anima et corpus, vel est ipsa *substantia integra*. Pars quamdiu retinet rationem partis, non est hypostasis; sed est aliquid hypostaseos et est in hypostasi. Pars enim est aliquid imperfectum, quod perficitur ab alio et suam habet perfectionem in toto; non est per se sed est in alio et alterius, scilicet totius; non ipsa tamquam perfectum habet reliqua quae insunt, sed habetur a perfecto scilicet toto, cuius sunt partes; pars non est id, quod agit, sed solum potest esse id, quo agit totum cui inest (1). At nomine hypostasis intelligimus, ut dixi, perfectum in ratione substantiae, ita ut per se sit et in se, non in alio et non alterius, et ipsa habeat omnia quae insunt, et non habeatur; ipsa denique sit illud, quod agit. Ergo hypostasis non est pars, sed est *substantia integra*.

Nomine substantiae *integræ* hic intelligitur perfectio excludens imperfectionem partis, adeoque si sermo sit de substantia composita, integra est si habeat omnes partes essentielles; harum enim aliqua dempta iam id, quod manet reliquum, habet rationem et imperfectionem partis. Contra vero si solum desit pars aliqua integrans, non ideo desinit integritas essentialis necessaria ad rationem hypostasis, licet desinat integritas accidentalis; siquidem propter defectum partis integrantis id quod manet, non induit imperfectionem partis. Immo etiam pars integrans dum separatur a suo toto, potest induere rationem integri et totius, quatenus est substantia. Sic corpus humanum non ideo habet rationem partis, quia manus ei deest. Manus

(1) Aristoteles (de anima l. 1. c. 5): « dicere, inquit, animam irasci simile est, ac si quis dicat, animam texere vel aedificare. Melius enim forte dicitur non anima misereri aut discere aut cogitare, sed *homo animâ*. »

autem separata induit rationem integri, quatenus est hoc corpus aliquod, sed amittit perfectionem, quam ut manus habebat in toto, et ideo solum aequivoce adhuc appellatur manus; toto enim genere differt illa massa corporea a *manu humana* proprie dicta. Ex quibus obiter animadvertite, posse esse simpliciter perfectius esse partem in nobiliori aliquo toto quam esse integrum et totum in ordine inferiori. Si deinde quaeratur de substantia simplici, ea dicitur *integra* in ratione substantiae non sane, quod habeat omnes partes, nullae enim sunt eius partes; sed eo quod est ita perfecta, ut ipsa nullo modo habeat rationem partis, nec ordinata sit ex sua natura ad compositionem cum altero, quocum unum totum perfectius constituat. Unde colligens, purum spiritum esse, animam humanam non esse substantiam integram (1).

Postremo *substantia singularis integra* intelligitur formaliter ut *completum et perfectum in ratione substantiae*,

(1) Ex his intelligitur, nec animam nec corpus, dum constituunt unam naturam, esse hypostasim; sed hypostasis est hic homo compositus ex hac anima et hoc corpore. Immo etiam separatione facta anima non est omnino integra substantia, sed retinet imperfectionem partis. Hoc idem de corpore humano dicendum, quatenus supernaturaliter destinatum est ad novam compositionem cum anima. Propterea corpus exanime in sua substantia essentiali (non in partibus accidentalibus, quae alio dilatantur) retinet relationem maxime realem ad animam suam viventem ac immortalem, ut pars componens cum anima non actu quidem sed destinatione, ut aliquid animae nondum quidem physice sed moraliter. Hinc reverentia religiosa debita corporibus in spe gloriose resurrectionis et cultus religiosus erga corpora Sanctorum, atque in his virtus seu vis quaedam supernaturalis ex coniunctione cum animabus sanctis, quae coniunctio nunc quidem in se solum moralis est, sed fundata in unione physica praeterita et futura. — Sed his omissis, quia alterius sunt loci, pro re de qua nunc agimus, constat animam separatam non habere quidem omnem perfectionem hypostaseos; utrum tamen nomen hypostasis sensu aliquo minus pleno, quatenus non est pars actu componens, et est substantia in sese consistens, ei tribuendum sit necne, quaestio est magis de modo loquendi, de quo non est acris litigandum, ubi de re ipsa constat. Cf. Petav. Incarn. III. c. 12. n. 2; V. c. 7. n. 4; Trin. IV. c. 8. n. 4; S. Th. 1. q. 29. a. 1. ad 5; 3. dist. 5. q. 2. a. 2, ubi refellit Hugonem Victorinum et Magistrum, qui animam humanam separatam dicunt esse personam.

quatenus est *tota in se* tamquam *hoc unum in se totum* distinctum ab omnibus aliis, seu ut *hoc unum subiectum*. Conceptum hunc simplicissimum totietatis in se negationibus explicare possumus, quod *a*) substantia non est in alio per modum partis sive per modum formae ac naturae; et quod *b*) in se sistens ut *in uno* non progreditur ultra, h. e. non identificatur cum multis inter se distinctis tamquam communis eorum essentia seu natura.

II. Iam vero quamdiu solo lumine rationis agitur, non intelligimus posse esse et esse substantiam aliquam singularem et integram, quae non hoc ipso sit *tota in se* utroque modo declarato; sed ita esse, ex sola revelatione novimus. Hinc ne conceptus rationalis, in cuius analysi Claudium Tiphani (opusc. de natura et hypostasi c. 10.) secti sumus, falsus sit, si illa nota *totius in se* sumeretur ut identica cum altera *singularitatis et integritatis* substantiae; vel ne maneat incompletus, si ad solas restringatur substantias finitas in connaturali modo existendi consideratas (th. XXVI), veritates revelatas de divina natura singulari in tribus distinctis hypostasibus, et de natura humana integra ac singulari in divina hypostasi tamquam normam prae oculis habemus, tum ut praemuniamur ab errore, tum ut dirigamur in illo conceptu excolendo. Ex hac enim utraque veritate revelata illam notam hypostaseos, quod sit substantia *tota in se*, declaramus dupliciter, ut nimirum *a*) substantia, licet singularis et integra, non sit alterius per modum partis aut per modum naturae; hoc enim posito iam illa substantia non haberet rationem *totius in se*. Quare licet ratione non intelligamus, talem unionem naturae integrae cum hypostasi superiori factam esse aut fieri posse (1), veritate tamen facti

(1) Dico non intelligimus, id fieri posse, non autem dico nos intelligere, id fieri non posse. Multa enim vera non intelligimus, quae est ignorantia; nullum falsum intelligimus i. e. evidenter cognoscimus ut verum, quae esset absurditas. Porro aio, cognito facto intelligimus etiam ratione, naturam factam Verbi, ita ut Verbum per illam sit homo, non esse in se hypostasin, sive non esse hunc hominem distinctum a Verbo-homine; quod sane non significat, cognito facto nos cognoscere intrinsecus rationem et modum facti.

iam cognita per revelationem mysterii Incarnationis, etiam ratione intelligimus, hanc naturam ita factam propriam alteri non esse in se hypostasin. Nam intelligimus, hoc ipsum esse negationem hypostaseos in se, quod natura est ad modum partis aliquid hypostaseos assumens, non autem ipsa in se homo ab assumente distinctus. Declaramus deinde *b*) dici hypostasin substantiam *totam in se*, quod non solum non est pluribus communis tamquam species, ut e. g. humanitas communis est hominibus singulis, sed quod neque communis aut communicabilis est pluribus distinctis ut una numero et singularis substantia ac natura.

Cum igitur dicimus, hypostasin esse substantiam quae est *tota in se*, non sane significare volumus, eam non esse extra se, hoc enim absurdum foret; sed significamus, hypostasin esse hunc unum in se perfectum et distinctum ab omnibus aliis, h. e. substantiam *nec unitam perfectiori* ad modum partis, *nec identificatam cum pluribus*. Haec ergo nota *totius in se* excludit tum communicationem et unionem ad alterum per modum partis et perficiendi, tum *communicabilitatem* et velut progressum ad plures, non autem egressum extra se, qui concipi non potest et ideo non indiget exclusionem.

1° Ex his constat, qua ratione communis essentia divina non sit hypostasis, sed Pater, Filius, Spiritus Sanctus sint tres hypostases. Quando consideratur in Deo substantia quatenus est absoluta, ea identificatur cum tribus inter se distinctis, et est realiter tam Pater quam Filius quam Spiritus Sanctus, tres simul et quilibet eorum; ergo natura divina quatenus communis est, non identificatur cum uno distincto ita, ut non pariter identificetur cum aliis. Quando vero substantia divina consideratur sub ratione relativi (1), ita est Pater, ut non sit Filius nec

(1) Hinc patet, naturam divinam spectatam formaliter ut identificatur cum una persona, et non ut est natura communis tribus, esse ipsam hypostasin singularem. Quando ergo dicitur e. g. *natura Verbi*, hoc significat naturam subsistentem ut Verbum, et sub formali ratione

Spiritus Sanctus; ita Filius, ut nec Pater sit nec Spiritus Sanctus; ita Spiritus Sanctus, ut non sit Pater nec Filius. Unus Pater non tres Patres, unus Filius non tres Filii etc. Relatio ergo substantiva in Deo ita est substantia *in se tota*, ut non communicetur pluribus tamquam quidditas et natura, seu non identificetur cum pluribus distinctis (1). Sicut ergo in creatis natura communis non est hypostasis, quia non est ita singularis, ut sit hic unus et non alius atque ita substantia *tota in se*, sed hypostases sunt singuli quorum est natura, quia quisque eorum est substantia ita singularis et *tota in se*, ut sit hic unus et non alius; ita secundum hanc analogiam natura divina absoluta, quatenus absoluta, non est hypostasis, quia licet singularis est tamen communis tribus, et non est hic unus ita, ut non pariter identificetur cum aliis; sed hypostases sunt singuli tres distincti habentes eandem naturam Pater, Filius, Spiritus Sanctus, quia quisque eorum, quatenus substantia relativa, est ita substantia *tota in se*, ut sit hic unus et non alius eiusdem naturae.

« Hoc nomen *persona*, inquit s. Thomas, communiter sumpta nihil aliud significat quam substantiam individuum rationalis naturae. Et quia sub substantia individua rationalis naturae continetur substantia individua i. e. incommunicabilis et ab aliis distincta tam Dei quam hominis

ut est Verbum. Propterea, ut alibi videbimus, a s. Cyrillo et ab aliis PP. et a Conciliis dicitur est Christus a una *natura Verbi* incarnata ».

(1) Dicitur aliquando hypostasis Verbi communicata humanae naturae Christi; at non communicatur profecto ut natura et quidditas humanitatis. Ille modus loquendi solum sibi vult, quod Verbum manens in se hypostasis velut se dat ac unitur humanitati, siquae est una hypostasis Deus Verbum, cuius sunt duae naturae, et eatenus hypostasis est communis duabus naturis. Ceterum modus ille ipse dicendi non est undequaque rei accommodatus; non enim proprie hypostasis habens communicatur naturae habitae, sed contra natura communicatur hypostasi habenti, natura quidem divina a Patre per generationem aeternam, natura humana a matre per generationem in tempore; illam ergo habet Filius communem cum Patre unitate numerica, hanc communem cum matre (et nobiscum suis fratribus) unitate specifica (cf. I. B. Faure ad cap. 56. Enchiridii ss. Augustini coroll. 2. p. 125, ed. Neapoli 1847).

quam etiam angeli, oportet quod persona divina significat subsistens distinctum in natura divina, sicut persona humana significat subsistens distinctum in natura humana, et haec est formalis significatio tam personae divinae quam personae humanae... Distinctum vero incommunicabile in natura divina non potest esse nisi relatio, quia omne absolute est commune et indistinctum in divinis » S. Th. de Potent. q. 9. a. 4. Hoc ipsum sibi voluerunt ss. Patres, qui plerumque naturam appellant id quod commune est, hypostasin id quod est proprium. Vid. Petav. Trin. IV. c. 7.

2° Ex hac ratione *totius in se* manifestum est, cur humana Christi natura, licet singularis et integra in ratione naturae, non sit per se hypostasis. Neque enim est hic homo in se distinctus a Verbo, sed Verbum est hic homo; quod Cyrillus et alii Patres plerumque declarant dicendo, hominem vel humanam naturam non esse seorsum (*ὄντα μέρος, κατὰ μέρος*) a Verbo, non esse per se, non esse alium, sed humanam naturam esse factam naturam Verbi. (Vide superiores theses). Et propter hoc ipsum, quia humana natura est natura perfectioris, etiam non habet rationem totius sed est ad modum partis aliquid huius totius, quod est Christus. Verbum autem, etiam dum est cum sua carne, retinet suam rationem *totius* i. e. *perfecti in se*, et ideo eadem est hypostasis quae fuerat antea, quia propter suam infinitatem per naturam assumptam nec perferi nec in aliquo deficere potest, ac propterea nullo modo habet rationem partis.

Egregie haec res declaratur a s. Thoma in Compendio theolog. c. 211. « Haec nomina, inquit, *persona, hypostasis, suppositum* integrum quoddam designant. Non enim potest dici, quod manus aut caro aut quaecumque aliarum partium sit persona vel hypostasis aut suppositum, sed hoc totum quod est hic homo... Sic igitur in aliis hominibus unio animae et corporis constituit hypostasin et suppositum, quia nihil aliud est praeter haec duo. In Domino autem Iesu Christo praeter animam et corpus advenit tertia substantia scilicet divinitas. Non ergo est seorsum suppositum vel hypostasis sicut nec persona id, quod est ex

anima et corpore constitutum; sed suppositum, hypostasis vel persona est id, quod constat ex tribus substantiis, corpore scilicet et anima et divinitate. Alia autem ratione advenit anima corpori et divinitas utrique. Anima enim advenit corpori ut forma eius existens.... Divinitas autem non advenit animae et corpori per modum formae nec per modum partis; hoc enim est contra rationem divinae perfectionis... Quia sicut iam diximus, persona, hypostasis et suppositum designant aliquid integrum, si divina natura in Christo esset ut pars et non ut aliquid integrum, sicut anima in compositione hominis, una persona Christi non se teneret tantum ex parte naturae divinae, sed esset quoddam constitutum ex tribus, sicut et in homine persona, hypostasis et suppositum est, quod ex anima et corpore constituitur. Sed quia divina natura est aliquid integrum, quod sibi assumpsit per quamdam ineffabilem unionem humanam naturam, persona se tenet ex parte divinae naturae, et similiter hypostasis et suppositum; anima vero et corpus trahuntur ad personalitatem personae divinae, ut sit (una et eadem) persona Filii Dei sicut etiam persona Filii hominis, et hypostasis et suppositum. Potest autem huiusmodi exemplum aliquale in creaturis inveniri. Subiectum enim et accidens non sic uniuntur, ut ex eis aliquid tertium constituatur; unde subiectum in tali unione non se habet ut pars sed est integrum quoddam, quod est persona, hypostasis et suppositum. Accidens autem trahitur ad personalitatem subiecti, ut sit persona eadem hominis et albi... Sic igitur *secundum similitudinem quamdam* persona, hypostasis et suppositum Filii Dei est persona, hypostasis et suppositum humanae naturae in Christo. »

3° Declaratam haectenus notionem hypostaseos in comparatione cum natura genuinam esse, patet primum ex eo, quod, quatenus notio rationalis est, constituitur simplici analysi conceptus confusi, quem omnes habent de hypostasi, et qui certe realis est; quatenus vero extenditur ad rationem hypostaseos divinae, et ad modum existendi naturae supernaturalem atque ex sola revelatione cognitum, declaratio conceptus rationalis et expolitio legitime deducitur ex

veritatibus per revelationem certissimis. Patet deinde notionis et declarationis veritas ex eo, quod sub hac notione *omnis et sola* hypostasis comprehenditur, tam divina quam creata. Horum autem si aliquid detraxeris, iam notio non iis solis conveniet, quae vere sunt hypostases; ut si intra solos characteres substantiae singularis et integrae eam concluderis, iam et absoluta natura divina et humana natura Christi, contra ac doctrina catholica habet, dicendae erunt hypostases. Ex adverso, si hisce notis aliquam addideris tamquam essentialem, iam definitio inde angustior consurget definito, nec omnes comprehendet hypostases. Si exigas e. g. non modo distinctionem sed etiam divisionem ab omnibus aliis, vel modum aliquem realiter distinctum a natura quae illo afficiatur, vel congeriem accidentium realium, excludentur hypostases divinae; si requiras naturae unitatem, Christus non erit una hypostasis; si postules ad hypostasin simplicitatem, si naturae rationalitatem, plurimae hypostases erunt extra tuum illum conceptum.

Corollarium 1. Subsistentia in significatione concreta, ut a vetustioribus sumi solet, omnino ideam significat quod nomen graecum hypostasis, cuius rationem propriam descripsimus. Unde apparet, quid sibi velit verbum *subsistere*, a quo nomen *subsistentia* derivatur. Videlicet *subsistere* significat non solum simpliciter existere sed existere hoc *determinato modo*, ut substantia *tota in se* secundum superius declarata. Subsistere ergo significat in se sistere, ut nec communicetur pluribus in se totis, nec uniatur alteri ad modum partis: « dicitur subsistere quasi per se non in alio existens », inquit s. Thomas de Potent. q. 9. a. 1.

Igitur hypostasin subsistere in tali natura nihil aliud sibi vult, quam hypostasin seu substantiam *totam in se* esse talis naturae. Naturam subsistere in alio significat, eam non esse in se hypostasin, sed aliquam aliam esse hypostasin, cuius haec sit natura, idemque significatur, quando dicitur hypostasis Verbi *sustentare* naturam humanam. Quatenus natura humana Christi non est in se hypostasis, dicitur *ὑποστατικός*; quatenus est facta natura hypostaseos

superioris, appellatur *ὑποστάσις*; (vide Petav. Incarn. V. c. 8. n. 2. 3; Trin. IV. c. 1. n. 9; c. 8. n. 10.).

Ex his porro intelligitur, a) quid Patres sibi velint, quando dicunt, hypostasin esse ipsam naturam seu essentiam *cum modo existendi* (τροπή της ὑπαρξίως;) b) Intelligitur substantiam abstracte sumptam, ut penes Scholasticos paulo sequioris aetatis (1), esse hunc ipsum *modum existendi* ut substantiam totam in se et in distinctione ab omnibus aliis eiusdem naturae. c) Intelligitur, hac locutione *hypostasis Patris, Verbi, Christi* etc. significari hypostasin, quae est *Pater, Verbum, Christus*; non autem ita quasi Pater, Verbum etc. praecipitur, cui insit hypostasis, nisi forte hypostasis sumatur abstracte pro existendi modo. d) Intelligitur, cur in conceptu hypostasis (in concreto) *intrinsicus* et essentialiter includatur conceptus essentiae et naturae, non tamen vice versa generatim in conceptu naturae substantialis (2) includatur conceptus hypostaseos. e) Cum *subsistere* significet in se existere ut incommunicabile, et proinde non ulterius progredi et non communicari, intelligitur sensus doctrinae Patrum, quando cum s. Basilio ep. 38. n. 3. al. 43. aiunt: « hypostasis sinit et circumscribit proprietatibus in re aliqua determinata id, quod commune est et incircumscriptum. »

Corollarium 2. Hypostasis ex dictis eo ipso, quod est substantia tota in se consistens, est in gradu perfectissimo substantiae et significatur per modum totius, natura vero vel habet se per modum formae et quasi partis vel saltem concipitur tanquam forma, quae insit hypostasi. Hinc hypostasis significatur, ut *quae est*; reliqua vero concipiuntur, ut quae illi insunt et *quibus ipsa est*. Hypostasis *habet* et naturam et partes et accidentia, quae illi insunt;

(1) = Primus fuisse dicitur Caietanus, qui in 1. q. 3. a. 2. substantiam accepit in abstracto - Franc. de Lugo de Trin. disp. 11. c. 1. n. 1.

(2) Nihilominus alibi defendimus, etiam in nostro licet imperfecto conceptu essentiae ac naturae *divinae* includi conceptum hypostasis in confuso, ita tamen ut *abstractione formali* possimus *expresse* cogitare de essentia, quin *expresse* concipiamus *modum existendi* in se. De hac re cf. Tract. De Deo, et Tract. de Trin. Schol. ad th. XV.

natura, partes, accidentia *habentur* ab hypostasi; hypostasis est *principium, quod agit*; natura et partes et quae ei insunt, intelliguntur ut *principium, quo agit* hypostasis; in summa hypostasis est *subiectum omnium attributionum*. Vide S. Th. opusc. 2. al. 3. cont. Graec. et Armen. c. 6. cf. Petav. l. VIII. c. 2. n. 2. 3. Ex hoc principio declaratur infinitum meritum omnium liberorum actuum, quos Christus elicit per functiones suae naturae humanae, quia scilicet sunt merita personae divinae, de qua re inferius dicitur.

Corollarium 3. Ex ipsa ratione hypostaseos intelligitur, quomodo substantia possit incipere aut desinere esse hypostasis. a) Substantia creata, quae actu pars est integrans totius et ideo non est hypostasis, potest separatione acquirere rationem totius et hypostaseos; et vicissim substantia creata, quae actu est tota in se ac integra atque ideo hypostasis, potest unione cum altero induere rationem partis et ideo desinere esse in se hypostasis, sive unio fiat in natura simul et hypostasi, cuiusmodi intelligimus fieri inter naturas finitas, sive unio fiat tantum in hypostasi non autem in naturis, cuiusmodi unionem naturae creatae cum hypostasi infinita fieri posse et factam esse ex fide novimus. b) Pariter ex propria ratione hypostaseos evidenter repugnat, ut hypostasis divina desinat esse hypostasis, quia repugnat, ut induat rationem partis, eo quod propter ipsam suam infinitatem ei repugnat omnis perfectionis decessus vel accessus (cf. Tract. de Deo). c) Haec eadem est ratio, cur nulla possit esse substantialis unio cum natura divina, quae nihil esset aliud quam aliqua accessio ad ipsam essentiam et (ut aiunt) ad quidditatem Dei (αχρη το τὴ ἵπν), atque ideo divinae naturae esset mutatio, cuiusmodi aliqua ficta est in omnibus formis monophysiticae insaniae, quae non in merum doctismum delaberentur.

De propria notione hypostasis consulendi sunt praeter Tiphaniū imprimis S. Th. 1. q. 29; 3. q. 2; de Potent. q. 9; de unione Verbi incarnati (inter qq. de spiritualibus creaturis T. XV. ed. de Rubéis); opusc. 2. al. 3. seu compend. theol. c. 211; opusc. 3. al. 2. cont. Graec. et Armen. c. 5; tum Boethius de duabus naturis; Theodorus Abucara

opuse. 2; Damasc. dialect. c. 29. 30; de Fide orthod. l. III. passim; s. Bonavent. 3. dist. 5. a. 2. q. 2. et 3; Petav. Trin. l. IV. cc. 8. 9.

THESIS XXVIII.

De propria ratione personae.

• Sicut substantia singularis et integra hoc velut caractere specifico constituitur hypostasis, quod est tota in se ac incommunicabilis; • ita hypostasis ipsa vel generale nomen retinet hypostases, vel dignitatem ac nomen habet speciale personae ex dignitate naturae intellectualis, quae est hypostases seu in qua hypostasis subsistit. Cum ergo ratio hypostases constituat notam velut genericam personae; quae ad hanc quodammodo specificam rationem compleatur ex dignitate suae naturae, sine dubio errant, qui nostris temporibus notatione substantiae seu naturae intellectualis vel etiam substantiae sui consciae definitionem personae absolvi arbitrantur, ac de genuina notione hypostases, quam ad fidei nostrae explicationem ac definitionem maximi momenti esse et res ipsa et Patrum communis sententia demonstrat, nihil solliciti, in illo formali personalitatis caractere constituendo velut de magno scientiae philosophicae et theologiae profectu perperam gloriantur. »

I. Quod ait s. Ioannes Damascenus dialectic. c. 43, ss. Patres individuum, hypostasin et personam pro eodem accepisse, intelligi ita debet, ut nomine generali *individuum*, nomine speciali *hypostasis* a ss. Patribus appellatum dicatur illud, cuius nomen specialissimum est *persona*; non autem quod cuivis sive individuo sive hypostasi h. e. supposito fieri possit nomen *personae*. « Nullus enim, ut loquitur Boethius (l. de duabus naturis p. 1206.), lapidis aut arboris aut equi dicit esse personam. At hominis dicimus esse personam, dicimus angeli, dicimus Dei.... Persona est, quia est rationale individuum. » Sicut autem individuo seu singulari in genere substantiae merito factum est nomen speciale (hypostasis, penes Scholasticos *suppositum*), quia substantia in se ipsa non solum in alio, ut accidens, est individuum; ita etiam inter ipsas hypostases sub ratione, qua sibi sunt et non alteri, eminent hypostases naturae rationalis, quae multo perfectius et maiori independentia sibi et in se sunt quam hypostases irrationales, atque ideo illae prae his velut speciem quandam constituentes

nomine etiam speciali insignitae sunt, quod est nomen *personae*. Vide S. Th. 1. q. 29. a. 1; de Potent. q. 9. a. 3. O. Neque ideo negamus, Graecos nomen ipsum hypostasin frequentius non de alio supposito usurpare quam de eo, quod persona est et inter hypostases excellit; hoc sensu usus frequentioris intelligi debet Boethius l. c. et post ipsum s. Thomas 1. q. 29. a. 2. ad 1, quando dicunt, hypostasin ex usu loquendi apud Graecos sumi pro *persona* (1). Confer tamen Petav. Trin. l. IV. c. 4. n. 7.

Dignitatem illam personae quoad ipsam rationem perfectionis existentiae in se ipsa possumus declarare distinctius. 1° Sola hypostasis rationalis suae existentiae in se, suae unitatis et distinctionis ab omnibus aliis sibi conscia esse potest, quia sola potest reflectere in se ipsam, atque hoc modo sui compos est; seu ut recentiores philosophi istud exprimere solent, ipsa sola sibi dicit: *Ego*.

2° Hinc etiam sola ex insita sua vi et facultate se ipsam potest libere determinare ad suos actus; eoque magis independens est a determinatione externa, quo excellentioris est naturae, atque ideo eo perfectior eius est dignitas personae. « Adhuc quodam specialiori et perfectiori modo invenitur particulare et individuum in substantiis rationalibus, inquit S. Th. 1. q. 29. a. 1. O, quae habent dominium sui actus, et non solum aguntur sicut alia sed per se agunt.... Et ideo speciale nomen habent.... et hoc nomen est *persona*. » His consonant, quae docent s. Io. Damascenus (dialect. c. 43.) et ex eo Theorianus (Legat. ad Armen. Bibl. PP. graec. lat. Paris. T. I. p. 443.), personam dici formaliter, quatenus actionibus se prodit et ut substantiam unam in se ab aliis distinctam manifestat (cf. Petav. Trin. IV. c. 2. n. 10; c. 4. n. 7.). Quare cum *agere* sequatur ad esse, eo ipso intelligitur hypostasis rationalis

(1) Ceterum Graeci ipsi in declaratione *hypostases* dicunt, nomine hoc *hypostasis* designari non modo *hunc unum* sed etiam *hoc aliquid* ab aliis distinctum: ἡ μὲν φύσις τοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἡ δὲ ὑπόστασις τοῦ τινος καὶ τοῦ τοῦ. Vide supra p. 168. S. Thomas docet disserte: « persona addit supra hypostasin determinatam naturam; nihil enim est aliud quam *hypostasis rationalis naturae* » Potent. q. 9. a. 1. O. et alibi.